

GÖRSEL SANATLAR ÖĞRETMENİ ADAYLARININ KAYGI DÜZEYLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Dr. Oğuz DİLMAÇ¹

Öz

Bu araştırmada, görsel sanatlar öğretmeni adaylarının mesleki kaygı alanlarına ilişkin kaygı düzeyleri ortaya konmaya çalışılmaktadır. Bu amaç doğrultusunda yürütülen araştırmanın evreni, Türkiye’deki Eğitim Fakültelerinin Resim-iş öğretmenliği Anabilim Dalı son sınıf öğrencileridir.

Araştırmanın örneklemini, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi, Uludağ Üniversitesi, Resim- iş Eğitimi Anabilim Dalı son sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmada veriler, kaynak tarama ve “Öğretmen Adayı Kaygı Ölçeği” yoluyla toplanmıştır. Veriler SPSS 13.0 ortamında çözümlenmiş, bulgular yorumlanarak görsel sanatlar öğretmeni adaylarının taşıdıkları mesleki kaygı düzeyi, “kaygı alanları” bakımından saptanmaya çalışılmıştır.

Araştırmada öğretmen adaylarının mesleki kaygılarının cinsiyet, ailelerinin gelir düzeyleri ve mezun oldukları lise türüne göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği sorusuna cevap aranmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, cinsiyet “görev, ben ve öğrenci merkezli kaygılarda” anlamlı farklılığa yol açacak bağımsız bir değişken değilken, ailelerin gelir düzeyinin yüksek olması “görev, ben ve öğrenci merkezli kaygıları” anlamlı ölçüde azaltan bir bağımsız değişken olarak karşımıza çıkmıştır. Ayrıca araştırma bulguları, görsel sanatlar öğretmeni adaylarının düşük düzeyde mesleki kaygıları olduğu sonucunu ortaya koymuştur.

Anahtar Sözcükler: Görsel sanatlar eğitimi, mesleki kaygı, sanat eğitimi.

¹ Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Resim-iş Eğitimi Anabilim Dalı. oguzdilmac@atauni.edu.tr

VISUAL ARTS TEACHER CANDIDATES FROM THE ANXIETY LEVELS ANGLE INVESTIGATION OF SEVERAL VARIABLES

Abstract

The purpose of this study is to investigate the concerns anxiety domains and the levels of visual art teacher candidates about their profession. The participants of the research is the fourth grade students of Visual Art Teacher Training Departments in Turkey, and the sampling includes the three universities: Ağrı İbrahim Çeçen University, Atatürk University, Uludağ University. Data is collected through the “Anxiety Inventory of teacher Candidates” and the analysed with SPSS 13.0.

The following questions have been handled in the study; do the occupational concerns of the future teachers vary according to the sex, income level of their families and they graduated high school type ? According to the findings of the study, sex and graduated high school type are not an independent variable to lead a significant difference in “task, I and student oriented concerns”. The high-income level of the families has revealed to be an independent variable, which significantly decreases the “task, I and student oriented concerns”. Finding show that the visual art teacher candidates have low levels of professional anxiety.

Keywords: Visual Art Education, Anxiety Inventory, art education.

I. Giriş

Tartışılmaz biçimde insan yaşamında önemli bir yeri ve eğitimde gerekliliği olan sanat eğitiminin kazandırdığı estetik duyarlılık, yaşam biçimimizde, bireysel ve toplumsal ilişkilerimizde, olaylara bakışımızdaki tutum ve davranışlarımızda somutlaşmaktadır (Abacı, 2004, 7). Buyurgan’a göre (2001, 9) Sanat Eğitimi, kişilik gelişimi ve yaratıcı düşünce gücünü geliştiren en önemli ortamlardan birisidir. Sanat eğitiminin mümkün olduğunca zenginleştirilmiş eğitim ortamlarında, öğrenciyi merkeze alan çeşitli yaklaşım, yöntem ve tekniklerle öğretilmesi bu dersin belirlenen amaçlara ulaşmasını sağlayacağı unutulmamalıdır. Bu amaçlar arasında, estetik duyguların geliştirilmesi yoluyla bilinçli estetik yargılarda bulunmayı sağlayabilme; sanatsal yeti, yetenek ve yaratıcılığı geliştirebilme; Özgür ve özgün düşünme, deneme ve üretme kapasitesini geliştirebilme; Sanatsal grup çalışmaları yoluyla karşılıklı sevgi, hoşgörü, anlayış, yardımlaşma, dayanışma ve bireysel - toplumsal sorumluluk bilinci kazandırabilme

gibi (Özsoy, 2001, 15) maddeleri sayabiliriz. Sanat eğitimi ile ayrıca geçmiş ile gelecek arasındaki köprü kurulabilir.

Sanat eğitiminin verildiği ortamın hazırlayıcı unsurlarından en önemlisi öğretmendir. Öğretmenlerin en iyi şekilde yetiştirilmesi sanat eğitiminde karşılaşılan sorunları önemli şekilde azaltacaktır. Bu nedenle öğretmen yetiştirilen ortamlarının özellikleri bütün yönleriyle incelenmesi ve çözüm yollarının belirlenmesi gerekmektedir. Öğretmen adaylarının kaygı düzeylerinin de bu çerçevede ele alınması görsel sanatlar öğretmeni yetiştirmede karşılaşılan sorunlara farklı çözüm yolları bulabilme açısından önemlidir.

Kaygı genel olarak bireyi olumsuz etkileyen duyguların kişide meydana getirdiği bir duygu (Varol, 1990) olarak tanımlanabilir. Işık (1996)'a göre kaygı iç ve dış dünyadan kaynaklanan bir tehlike olasılığı ya da kişi tarafından tehlikeli olarak algılanıp yorumlanan herhangi bir durum karşısında yaşanan bir duygudur. Diğer bir tanıma göre de "kaygı", stres yaratan durumların yarattığı üzüntü, algılama ve gerginlik gibi hoş olmayan, duygusal ve gözlenebilir reaksiyonlardır (Özgüven, 1999, 339). Ayrıca anksiyete (kaygı); korku endişe, gerginlik gibi subjektif olarak hissedilen bir duygudur ve şahsiyetin bütünlüğünün tehdit edildiği herhangi bir durumda ortaya çıkar (Kozacıoğlu ve Ekberzade, 130). Kişi kendisini bir alarm durumunda ve sanki bir şey olacaktı gibi bir duygu içinde hisseder (Alisinaoğlu ve Ulutaş, 2000).

Genel olarak insanlar kaygıyı gelecekle ilgili karamsarlık, başarısızlık, endişe, umutsuzluk, karışıklık duygularıyla birlikte dile getirirler. Yaşam süreci boyunca bir takım iniş çıkışlarımızın olması çok doğaldır. Bunlar gelip geçicidir. Bilimsel açıdan olaya bakıldığında, aşırı olmadığı sürece, kaygı duymanın kişiyi motive ettiği görülmektedir. Önemli olan eksiklerimizi ve bunları giderme yollarını bulmak ve kaygının bireyi engelleyecek kadar büyümesine izin vermemektir (Develi, 2006, 20).

Ülkemizde ilköğretimden itibaren üniversiteye kadar öğrenciler çeşitli sınavlardan geçerek eğitim alacakları alanlara yerleştirilmektedirler. Herhangi bir ön lisan ve lisans programına yerleşmeleri kaygıları bitmemekte öğrenimin bitirilmesi ve gelecek kaygısı devam etmektedir. Günümüzde öğretmen adaylarının, kaygılarını daha çok göreve atanıp atanamayacakları oluşturmaktadır. Üniversite son sınıf öğrencileri mezun olduktan sonra, iş ya da işsizlik hayatının başlangıcı olacak yaşamlarının en önemli dönemlerinden birindedirler. İş seçimi, gerçek hayatta rolünü almasına ilişkin planlar, yaşadığı arkadaşlıklar, iş bulamama

korkusu ve değişik sorumluluklar kişide kaygı yaratıcı etmenlerden bazıları olarak görülebilmektedir (Tümerdem, 2007).

Kaygı, süresine ve şiddetine göre fizyolojik ve psikolojik olarak kişide bazı değişikliklerin olmasına sebep olabilir. Bu dönemde sürekli başarısızlıkla karşılaşılacağı kanaati yaygınlaşır. Kaygı, düşüncesinden dolayı yapılması gereken birçok iş ya yapılamamıştır veya gecikmeyle yapılabilmektedir. Kaygı, bazı dönemlerde başarıyı tetikleyebildiği gibi başarısızlığın da en önemli etkenleri arasında yer alabilir. Yüksek kaygı mezuniyet dönemlerinde KPSS sınavına hazırlanan adaylarda başarısızlığı getirebilir.

Bu araştırmada, öğretmenlik mesleğine yönelik kaygı ele alınmaktadır. Fuller, Bown ve Katz' a göre “ Öğretmenlerin mesleğe ilişkin kaygıları belirli zamanlarda belirli noktalarda yoğunlaşır. Bu kaygıları 1) Ben - merkezli kaygılar, 2) Görev - merkezli kaygılar, 3) Öğrenci – merkezli kaygılar olmak üzere üç grup altında toplamak mümkündür” (Saban, Korkmaz, Akbaşı, 2004, 198).

Öğretmenlik mesleği kapsamında ele alındığında, *ben – merkezli* kaygıların odağında yer alan bireyin öğretmenlik mesleğindeki başarı durumuna ilişkin kaygıları daha çok şu sorularda odaklanmaktadır: “ 1) Acaba öğretmenlik bana göre bir meslek mi?, 2) Acaba öğretmenlik mesleğini her gün nasıl yapacağım?, 3) Acaba sınıfımda gürültü olduğunda okul müdürü ve okuldaki diğer öğretmenler hakkımda ne düşünecek? Yine aynı kapsamda *görev – merkezli* kaygılara ilişkin olarak da birey; 1) Acaba farklı sınıf ortamlarında eğitim ve öğretim nasıl olmalıdır?, 2) Acaba öğretim konusunda alanımdaki yeni materyalleri, teknikleri ve fikirleri nasıl elde edebilirim?, 3) Acaba öğretmenlik görevimde başarılı olabilmem için bana en iyi kim yardım edebilir? sorularının yanıtını aramaktadır. *Öğrenci – merkezli* kaygıların odak noktasını oluşturan öğrencilere ilişkin kaygıları bakımından da birey (öğretmen adayı – öğretmen) daha çok; 1) Acaba her öğrenciye nasıl yardım edebilirim ki onun için öğrenmek mümkün, kolay ve çabuk olsun?, 2) Acaba her öğrenciye nasıl yardım edebilirim ki onun için hayat boyu öğrenmek önemli ve vazgeçilmez olsun?, 3) Acaba özel öğretime muhtaç veya yüksek düzeyde potansiyelli öğrencilere nasıl yardım edebilirim ki bu çocuklar öğrenmelerini okul dışında da başarı ile sürdürebilsinler? sorularını kendine sorabilmektedir (Saban ve diğerleri, 2004, 1999).

Görsel sanatlar öğretmeni adaylarının mesleki kaygılarının araştırıldığı bu çalışmada; Görsel sanatlar öğretmeni adayları, kaygı alanları bakımından hangi düzeyde mesleki kaygı taşıdıkları ve mesleki kaygılarının cinsiyet, ailelerinin gelir düzeyleri ve mezun oldukları lise türüne göre anlamlı farklılık gösterip

göstermediği sorusunun yanıtını bulmaya dönük olarak yürütülmüştür. Araştırma raporunda kaygı alanları BMK, GMK ve ÖMK kısaltmalarıyla yer almaktadır.

Alanyazın incelendiğinde konu ile yapılan çeşitli araştırmalarla karşılaşılmaktadır. Yurdakul (2006)'un Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Uygulamalı Sanatlar Eğitimi Bilim Dalı Seramik Eğitimi Anabilim Dalı Öğrencilerinin İşsizlik Kaygıları Üzerine Bir Araştırma Konulu Çalışmasında; Seramik Eğitimi öğrencilerinin kaygılarının benlik saygısı düzeyleri ile bağlantısının olup olmadığına çeşitli değişkenlerle bakılarak incelemiş, araştırmasını 2005-2006 Eğitim Öğretim yılı bahar yarıyılında derslere devam eden 58 öğrenci oluşturmuştur. Verileri; Sürekli Kaygı Ölçeği, Benlik Saygı Ölçeği ve Kişisel Bilgi anketi ile toplamıştır.

Araştırmanın sonucunda; yaşamının büyük çoğunluğunu şehirlerde geçiren, annesi emekli olan, kayıtlı olduğu programa kendisini yeterli gören, düşünce ve duygularını ürünlere özgürce yansıttığını düşünen öğrencilerin Benlik Saygısı düzeylerinde anlamlı farklılıklar belirlemiş. Diğer değişkenlerde ise Kaygı ve Benlik Saygısı düzeylerinde anlamlı farklılıklar bulunamamıştır.

Bozdam (2008)'in öğretmen adaylarının mesleki kaygı düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi başlıklı araştırmasında, genel olarak kaygı düzeylerinin orta düzeylerinin orta seviyede olduğu, mesleki kaygının cinsiyet ve yetiştiği yer bakımından etkilenmediği görülmüştür. Buna karşılık mesleki kaygının yaş ve eğitim alanlarında önemli olduğu söylenebilir.

Aslan (2009)'ın sınıf öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme eğilimleri ile sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi, başlıklı araştırmasında elde ettiği bulgulara göre; cinsiyetin, yaşın, branşın, okul türünün, kıdem, çalışma süresinin, yayın takip düzeyinin ve mezuniyet durumunun sürekli kaygı düzeyini anlamlı bir şekilde etkilemediği tespit edilmiştir. Elde edilen bu bulgular, sürekli kaygının daha çok bir kişilik özelliği olarak karşımıza çıktığını göstermektedir. Bu değişkenlere göre değişmeyen bir kaygı türü olarak sürekli kaygı, bireyin tutum ve davranışlarını yakından etkileyen kişiliğin bir özelliği olarak belirlemektedir.

Ünaldı ve Alaz (2008)'in coğrafya öğretmenliğinde okuyan öğretmen adaylarının mesleki kaygı düzeylerini araştırdığı çalışmasında, kaygı ile cinsiyet arasındaki ilişkilere yönelik araştırmalarda psikiyatrik örneklemeler alındığında, kadınlarda kaygı düzeyinin erkeklere oranla daha yüksek olduğu; öğrenci grupları ele alındığında ise cinsiyetler arasında bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Alisinaoğlu ve Ulutaş (2000) çalışmalarında kaygı düzeyini etkileyen olası bazı etmenleri bu alandaki araştırmalarla değerlendirmişlerdir. Buna göre

yaş, cinsiyet, anne-baba eğitimi, sosyo-ekonomik durum, anne-baba mesleği, başarı durumu gibi etmenlerin bireyde kaygı oluşturabileceği tartışılmıştır.

Varol (1990)'un lise son sınıf öğrencileri ile yaptığı çalışmasında; cinsiyet, başarı, arkadaşlık ilişkileri, yerleşmek istenilen program, anne-baba mesleği, anne-baba tutumu, ekonomik durum değişkenlerinin kaygı düzeyini etkilediğini tespit etmiştir. Bunun yanı sıra aynı çalışmada anne-babanın eğitim düzeyi ve ailedeki çocuk sayısı değişkenlerinin ise kaygı düzeyi üzerinde etkilerinin olmadığı bulunmuştur.

II. Yöntem

2.1. Evren ve Örneklem

Betimsel analiz modeline uygun olarak gerçekleştirilen bu araştırmanın evrenini, 2009-2010 öğretim yılında 3 üniversitenin Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-iş Öğretmenliği Anabilim Dalının 4. Sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Bu anabilim dallarından 3 tanesi random yoluyla seçilmiştir.

Araştırmanın örneklemini; Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi ve Uludağ Üniversitesi resim-iş eğitimi anabilim son sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Toplam 119 görsel sanatlar öğretmeni adayından oluşan örneklemin, üniversitelere göre dağılımı Tablo I. de yer almaktadır.

Tablo 1. Örneklem

Üniversiteler	Cinsiyet	N	F
Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi	Bayan	15	12.6
	Erkek	16	13.5
Atatürk Üniversitesi	Bayan	25	21.0
	Erkek	21	17.9
Uludağ Üniversitesi	Bayan	23	19.2
	Erkek	19	15.8
Toplam		119	100

2.2. Verilerin Toplanması

Araştırmada veriler kişisel bilgi formu ve Borich' den Saban ve arkadaşları tarafından uyarlanarak geliştirilen "Öğretmen Adayı Kaygı Ölçeği" nin örnekleme uygulanması ve ilgili literatürün taranması yoluyla elde edilmiştir. Ölçek 45 soru içeren üç bölümden oluşmaktadır. Bu ölçek 1. "Kaygılanmıyorum", 2. "Çok Az Kaygılanıyorum", 3. "Kısmen Kaygılanıyorum", 4. "Oldukça Kaygılanıyorum", 5. "Çok Kaygılanıyorum" olmak üzere beşli likert olarak hazırlanmıştır.

Bu sorulardan **ben – merkezli** kaygıları ölçen maddeler şunlardır; 2, 4, 8, 9, 13, 14, 18, 20, 24, 26, 28, 30, 32, 35 ve 44. maddeler, **görev – merkezli** kaygıları ölçen maddeler; 1, 3, 6, 7, 10, 11, 12, 16, 21, 25, 27, 31, 33, 40 ve 42. maddeler ve **öğrenci – merkezli** kaygıları ölçen maddeler de; 5, 15, 17, 19, 22, 23, 29, 34, 36, 37, 38, 39, 41, 43 ve 45. maddelerdir (Saban ve diğerleri, 2004, 200).

Öğretmen adayları kaygı ölçeği, ilk önce Fuller ve meslektaşları (Fuller ve Parson 1974) tarafından geliştirilmiş bir ölçektir. Daha sonra başka araştırmacılar tarafından (Rogan, Borich & Taylor 1992) ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları da yapılarak çeşitli araştırmalarda kullanılmıştır.

Araştırmada kullanılan Öğretmen Adayı Kaygı Ölçeği'nin güvenilirliğini belirlemek için Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısına bakılmıştır. Buna göre, Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları ölçeğin birinci bölümü (ben-merkezli kaygılar) için .76, ikinci bölümü (görev-merkezli kaygılar) için .73 ve üçüncü bölümü (öğrenci-merkezli kaygılar) içinde .76 olarak hesaplanmıştır (Saban, Korkmaz, Akbaşı, 2004).

2.3. Verilerin Analizi

Ölçeğin uygulanmasıyla elde edilen verilerin analizi ve yorumunda SPSS istatistik programından yararlanılmıştır. Bunun için verilere ilişkin f, % değerlerine ulaşılarak bulgular tablolandırılmıştır. Görsel sanatlar öğretmeni adaylarının öğretmenlerinin mesleki kaygıları; BMK, GMK ve ÖMK tablolarına yönelik aritmetik ortalama (X) ve standart sapma (SS) değerlerine dayalı olarak betimlenmiştir.

III. Bulgular ve Yorum

Bu bölümde, görsel sanatlar öğretmeni adaylarının mesleki kaygılarına ilişkin elde edilen bulgular, BMK, ÖMK ve GMK boyutlarında ve tablolar biçiminde yer almaktadır.

Tablo. II Görsel Sanatlar Öğretmeni Adaylarının BMK

MADDELER	Kaygılanmıyorum		Çok az Kaygılanıyorum		Kısmen Kaygılanıyorum		Oldukça Kaygılanıyorum		Çok Kaygılanıyorum		Faktör yük de_eri.
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
2.Öğren. saygılarını kazanabilme	46	38.7	33	27.8	19	16.1	16	13.4	5	4.0	.612
4.Sınıf.yöneticiler gözl.başar.olabilme	43	36.1	22	18.4	18	15.1	23	19.4	13	11.0	.619
8.Zamanı etkin kullanabilme	39	32.7	30	25.2	22	18.6	24	20.2	4	3.3	.573
9.Meslekt. saygılarını kazanabilme	55	46.3	23	19.3	23	19.3	14	11.8	4	3.3	.598
13.Kalit.ders planl. hazırlayabilme	72	60.4	21	17.6	17	14.4	5	4.2	4	3.3	.704
14.Mesl.taşlarınca başarısız.fark edilm	56	47.1	41	34.5	11	9.2	8	6.7	3	2.5	.588
18.Sınıf.gürült.okul müdürünün düşün..	54	45.4	43	36.1	12	10.1	7	5.9	3	2.5	.623
20.Teftişler olumlu olacak mı	43	36.1	35	29.4	31	26.1	3	2.5	7	5.9	.687
24.Öğrenc. sevgisini sağlayabilme	37	31.1	50	42.1	17	14.4	10	8.4	5	4.2	.603
26.Etkin bir sınıf yönetimi yeterliliği	37	31.1	49	41.2	19	16.0	10	8.4	4	3.3	.683
28.Öğrenc.kural.uygun. sağlayabilme	45	37.7	41	34.5	12	10.1	13	11.0	8	6.7	.639
30.Utanç verici bir durumla karşılaşma	51	42.8	44	37.0	12	10.1	5	4.2	7	5.9	.571
32.Mesl.ca öğretm. yetersiz bulunması	60	50.3	36	30.2	17	14.5	3	2.5	3	2.5	.347
35.Velil.ce öğretm. yetersiz bulunması	69	58.0	40	33.7	4	3.3	2	1.7	4	3.3	.735
44.Birmeslekt. Gözl. Etk.ders işleyebilme	55	46.1	33	27.8	13	11.0	12	10.1	6	5.0	.645
Toplam	67	38.3	53	28.5	39	22.9	18	9.14	5	3.57	
CA: .78											
X : 35.11	SS 12.24										

Tablo II’de elde edilen bulgular incelendiğinde, en yüksek f değerinin 13. Maddede ve *Kaygılanmıyorum* yanıtında, en düşük f değerinin de 8, 24, 26. Maddelerde ve *Çok Kaygılanıyorum* yanıtında olduğu görülmektedir. Elde edilen X: 35.11 ve SS: 12.24 değerlerine göre % 38.3 dağılımıyla *Kaygılanmıyorum* ve % 28.5 dağılımıyla *Çok Az Kaygılanıyorum* yanıtlarındaki yoğun f dağılımı da göz

önünde bulundurularak, görsel sanatlar öğretmeni adaylarının *ben merkezli kaygı* düzeylerinin düşük olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu sonuçlara dayanarak; öğretmen adaylarının mesleğe yönelik öz yeterliklerinin yüksek olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo III. Görsel Sanatlar Öğretmeni Adaylarının GMK

MADDELER	Kaygılanmıyorum		Çok az Kaygılanıyorum		Kısmen Kaygılanıyorum		Oldukça Kaygılanıyorum		Çok Kaygılanıyorum		Faktör yük de_erl.
1. Büro ve öğrnc işl. İle ilgili okul yönt.den yeterli dest. Alabilme.	45	37.8	38	31.9	21	17.6	12	10.1	3	2.5	.568
3.Çok fazla iş, sorum.baş. ed.bilme	23	19.3	34	28.6	35	29.5	19	15.9	8	6.7	.567
6. Hem öğrt.hazırlık yapmak hem de dinlenmek için yetrl. zamm bulabilme.	45	37.8	36	30.3	21	17.6	14	11.8	3	2.5	.569
7.Branş öğre. uzm. Yet.yard. alabilme	34	28.6	36	30.3	28	23.5	17	14.3	4	3.3	.356
10.Öğrenc. objektif değerlendirebilme	41	34.5	30	25.2	26	21.8	13	11.0	9	7.5	.591
11.Öğr.progr. değiş.baş.ed.bilme	32	26.9	37	31.1	21	17.6	18	15.2	11	9.2	.479
12.Çok sayıda stand. karşılayabilme	30	25.2	29	24.4	35	29.5	16	13.4	9	7.5	.434
16.Öğr.programının dışına çıkabilme	41	34.5	37	31.1	27	22.7	11	9.2	3	2.5	.529
21.Çok kalabalık sınıfla baş edebilme	33	27.7	34	28.6	41	34.5	6	5.0	5	4.2	.561
25.Gerek.harcam. mad.dest. alabilme	21	17.6	23	19.3	30	25.2	26	21.8	19	15.9	.513
27.Etk.ders pla. için ger. Zam. bulabilme	42	35.2	38	31.9	22	18.6	10	8.4	7	5.9	.326
31.Sürek.sorunlu öğren. baş edebilme	35	29.2	39	33.1	30	25.2	11	9.2	4	3.3	.658
33.Huz.bozan öğr. Anlayış göst.bilme	37	31.1	39	33.1	23	19.3	13	11.0	7	5.9	.649
40.İdari engellerle başa çıkabilme	41	34.5	38	31.9	21	17.6	10	8.4	9	7.5	.734
42.Her gün çok öğren. uğraşabilme	39	33.1	43	36.1	30	25.2	4	3.3	3	2.5	.523
Toplam	45	24.5	47	27.3	29	20.1	17	10.4	8	6.7	.672
CA: .8238											
X : 33.42	SS 9.81										

Tablo III’de elde edilen görsel sanatlar öğretmeni adaylarının GMK alanındaki kaygılarına ilişkin bulgulara göre, özellikle *Kaygılanmıyorum* ve *Çok Az Kaygılanıyorum* sütunlarında yoğunlaştığı, en düşük f değerlerinin *Çok Kaygılanıyorum* sütununda olduğu görülmektedir. Bu boyuta ilişkin elde edilen X: 33. 42 ve SS: 9. 81 değerleri göz önüne alındığında, % 24.5 dağılımıyla *Kaygılanmıyorum* ve %27.3 ortalama ile *Çok Az Kaygılanıyorum* ifadelerindeki yoğunlaşan bir f dağılımı dikkati çekmektedir. Bu sonuçlara dayanarak, görsel sanatlar öğretmeni adaylarının *görev merkezli kaygı* düzeylerinin düşük olduğu söylenebilir. Ayrıca öğretmen adaylarının eğitim – öğretimin planlanmasında ve uygulanmasında, derslerde değerlendirme süreçlerinde ve sınıf yönetiminde kendilerini yeterli görmekte-dirler.

Tablo IV. Görsel Sanatlar Öğretmeni Adaylarının ÖMK

MADDELER*	Kaygılanmıyorum		Çok az Kaygılanıyorum		Kısmen Kaygılanıyorum		Oldukça Kaygılanıyorum		Çok Kaygılanıyorum		Faktör yük de. erl.
	F	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
5.Öğr.öğr. olumlu tutum geliştirebilme	51	42.8	44	37.0	12	10.1	5	4.2	7	5.9	.711
15.Kend.güv. başarı duyg.geliştirebilme	69	58.0	40	33.7	4	3.3	2	1.7	4	3.3	.676
17.Öğr.güçl.olanları teşhis edebilme	55	46.3	23	19.3	23	19.3	14	11.8	4	3.3	.604
19.Her öğr. Potan. geliş. sağlayabilme	72	60.4	21	17.6	17	14.4	5	4.2	4	3.3	.635
22.Sosyal,duygusal ihtiy. fark edebilme	37	31.1	39	33.1	23	19.3	13	11.0	7	5.9	.614
23.Motivas.düşük öğr.cesar.direbilme	41	34.5	37	31.1	27	22.7	11	9.2	3	2.5	.689
29.Bazı öğr.yavaş Öğr.ned. anl.bilme	43	36.1	22	18.4	18	15.1	23	19.4	13	11.0	.613
34.Besl.sağl.probl. Öğr.etkis.anl. bilme	37	31.1	50	42.1	17	14.4	10	8.4	5	4.2	.655
36.Birey.ilgi,ihtiyaç larını anlayabilme	33	27.7	34	28.6	41	34.5	6	5.0	5	4.2	.637
37.Altern.öğret.tek.. uygulayabilme	60	50.3	36	30.2	17	14.5	3	2.5	3	2.5	.745
38.Psiko.kültürel farkl. anlayabilme	54	45.4	43	36.1	12	10.1	7	5.9	3	2.5	.671
39.Öğr.farklı öğr. Yolla.adap.olabilme	41	34.5	38	31.9	21	17.6	10	8.4	9	7.5	.724
41.Öğr. zih.duyg. Geliş.rehb. edebilme	23	19.3	34	28.6	35	29.5	19	15.9	8	6.7	.651
43.Öğr.okul dış. da uygulan.sağl.bilme	33	27.7	34	28.6	41	34.5	6	5.0	5	4.2	.632
45.Öğrenc.öğrenmeye motive edebilme	69	58.0	40	33.7	4	3.3	2	1.7	4	3.3	.767
Toplam	45	34.3	49	39.5	41	23.8	12	9.7	7	5.1	
CA: .8957											
X: 35.35	SS: 12.56										

Tablo IV’de verilen değerler incelendiğinde, en yüksek f dağılımlarının *Çok Az Kaygılanıyorum* ve *Kaygılanmıyorum* sütunlarında yer aldığı görülmektedir. En düşük f değerlerinin bu boyutta da *Çok Kaygılanıyorum* sütununda yer alması dikkat çekmektedir. Bu kaygı alanına ilişkin elde edilen X: 35.35 ve SS: 12.56 değerlerine göre ve % 39.5 dağılımıyla *Çok Az Kaygılanıyorum* ve % 34.3 dağılımıyla *Kaygılanmıyorum* yanıtlarındaki yoğun f dağılımını da göz önünde bulundurularak, görsel sanatlar ğretmeni adaylarının *ğrenci merkezli kaygıları* düşük düzeyde taşıdıkları ortaya çıkmaktadır. Bu sonuç üzerinde de, görsel sanatlar ğretmeni adaylarının mezun olduklarında ğretmen olabilme amacıyla bu alana yönelmiş olmalarının etkili olabileceği düşünülmektedir.

Tablo V. Cinsiyet Değişkenine Göre ğrencilerin Kaygı Düzeyleri

		Cinsiyet	n	\bar{X}	S	t	p
Görev Merkezli Kaygılar	Bayan	63	4	1	.098	1	302
	Erkek	56	3	1			
				2.13	7.45		
				7.56	1.01		
Öğrenci Merkezli Kaygılar	Bayan	63	3	1	.793	1	081
	Erkek	56	3	1			
				9.55	3.23		
				5.67	1.98		
Ben Merkezli Kaygılar	Bayan	63	3	1	.911	1	347
	Erkek	56	3	1			
				7.34	4.55		
				3.78	3.43		

Tablo V’de elde edilen veriler incelendiğinde öğrencilerin “görev merkezli kaygı düzeyleri” bayanlarda $X=42.13$; erkeklerde $X=37.56$ olarak gözlemiştir. Ortalamalar arasındaki bu fark istatistiki olarak anlamlı düzeyde değildir ($t_{(57)}=1.098$; $p \geq .05$). Standart sapmalara bağlı olarak inceleme yapılacak olursa bayanların puanlarının ortalamadan daha fazla saptığı görülmektedir. Başka bir ifade ile bayanların “görev merkezli kaygı düzeyi”nin homojenliği erkeklere oranla düşüktür.

“ğrenci merkezli kaygı düzeyleri” incelendiğinde bayanlarda $X=39.55$; erkeklerde, $X=35.67$ olarak gözlenmiştir. Ortalamalar arasındaki fark .05 düzeyinde anlamlı bulunmamıştır ($t_{(57)}=1.793$; $p \geq .05$).

“Ben merkezli kaygı düzeyleri” incelendiğinde bayanların ($X=37.34$); erkeklere ($X=33.78$) göre daha fazla ben merkezli kaygıya sahip oldukları gözlenmiştir. Ancak ortalamalar arasındaki bu farklılık istatistikî açıdan anlamlı düzeyde değildir ($t_{(117)}=.911$; $p\geq.05$).

Bu veriler ışında bayanların görev merkezli, öğrenci merkezli ve ben merkezli kaygı düzeylerinin ortalamaları erkeklere göre daha yüksek düzeyde olmasına rağmen bu farklılıkların anlamlı bir farklılık göstermediği söylenebilir.

Tablo VI. Ailenin Gelir Durumlarına Göre Öğrencilerin Mesleki Kaygı Düzeyleri

	Ailenin Gelir Durumu	n	\bar{x}	s	t	p
Görev Merkezli Kaygılar	Düşük	52	44.34	11.12	-1.894	.042
	Yüksek	67	33.56	15.84		
Öğrenci Merkezli Kaygılar	Düşük	52	43.89	12.35	1.689	.051
	Yüksek	67	35.01	15.35		
Ben Merkezli Kaygılar	Düşük	52	42.11	11.27	-1.923	.031
	Yüksek	67	35.48	17.01		

Tablo VI’de elde edilen veriler incelendiğinde öğrencilerin “görev merkezli kaygı düzeyleri” düşük gelire sahip olanlarda $X=44.34$; yüksek gelire sahip olanlarda $X=33.56$ olarak gözlenmiştir. Ortalamalar arasındaki bu fark istatistikî olarak anlamlı düzeydedir ($t_{(117)} = -1.894$; $p\leq.05$). Ancak bu farklılık standart sapmalara bakılarak değerlendirildiğinde, yüksek gelire sahip olanların puanlarında beklenen homojenliğin görülmediği söylenebilir. Yani yüksek gelire sahip olanların “görev merkezli kaygı” düzeyinin ortalaması daha az olmasına rağmen bu grubun içinde az kaygı duyanlarla çok kaygı duyanlar bir arada bulunmaktadır.

“Öğrenci merkezli kaygı düzeyleri” incelendiğinde; düşük gelire sahip olanların ortalamalarının ($X=43.89$), yüksek gelire sahip olanların ortalamalarından

($X=35.01$) fazladır. Ortalamalar arasındaki fark .05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur ($t_{(119)}=1.689$; $p\leq.05$).

“Ben merkezli kaygı düzeyleri” incelendiğinde düşük gelire sahip olanların ($X= 42.11$); yüksek gelire sahip olanlara ($X=35.48$) göre daha fazla ben merkezli kaygıya sahip oldukları gözlenmiştir. Ortalamalar arasındaki bu farklılık istatistikî açıdan anlamlı düzeydedir ($t_{(117)} = -1.923$; $p\leq.05$). Standart sapmalara bakıldığında yüksek gelire sahip olanların kaygı düzeylerinde beklenen homojenlik görülmektedir.

Bu sonuçlar düşük gelire sahip olanların “görev merkezli”, “öğrenci merkezli” ve “ben merkezli” kaygı düzeylerinin yüksek gelire sahip olanlara göre daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo VII. Öğrencilerin Mezun Oldukları Lise Türüne Göre Kaygı Düzeyleri

	Mezun olunan lise türü	n	\bar{x}	s	t	p
Görev Merkezli Kaygılar	A.Güzel San.L.	45	45.05	18.11	-1.781	.041
	Diğer	74	34.33	9.76		
Öğrenci Merkezli Kaygılar	A.Güzel San.L.	45	34.67	12.78	-1.128	.253
	Diğer	74	38.78	11.51		
Ben Merkezli Kaygılar	A.Güzel San.L.	45	39.78	14.63	-1.913	.042
	Diğer	74	30.78	13.52		

Tablo VII incelendiğinde öğrencilerin “görev merkezli kaygı düzeyleri” A.G.S.L. mezunu öğrencilerinde $X=34.33$; diğer lise mezunları öğrencileri de $X=45.05$ olarak gözlenmiştir. Ortalamalar arasındaki bu fark istatistikî olarak anlamlı düzeydedir ($t_{(117)}=-1.781$; $p\leq.05$). Bu farklılık standart sapmalara bakılarak yorumlandığında, A.G.S.L. mezunlarından görsel sanatlar öğretmenliğini kazananların “görev merkezli kaygı düzey”lerinde, beklenen homojenliğin görülmediği söylenebilir. Başka bir ifade ile diğer liselerden mezun olan öğretmen adayların “görev merkezli kaygı” düzeyinin ortalaması daha az olmasına rağmen bu grubun içinde az kaygı duyanlarla çok kaygı duyanlar bir arada bulunmaktadır.

“Öğrenci merkezli kaygı düzeyleri” incelendiğinde A.G.S.L. mezunu öğretmen adaylarında $X=34.67$; diğer liselerden mezun olan öğretmen adaylarında, $X=38.78$ olarak gözlenmiştir. Ortalamalar arasındaki fark .05 düzeyinde anlamlı bulunmamıştır ($t_{(117)}=-1.128$; $p \geq .05$).

“Ben merkezli kaygı düzeyleri” incelendiğinde A.G.S.L. mezunu öğretmen adaylarında ($X= 30.78$); diğer liselerden mezun olan öğretmen adaylarına ($X=39.78$) göre daha az “ben merkezli kaygıya” sahip oldukları gözlenmiştir. Ancak ortalamalar arasındaki bu farklılık istatistikî açıdan anlamlı düzeydedir ($t_{(57)}=-1.913$; $p \leq .05$).

Bu sonuçlara göre; A.G.S.L. mezunu öğretmen adaylarının “görev merkezli” ve “ben merkezli” kaygı düzeylerinin ortalamaları, diğer liselerden mezun olan öğretmen adaylarına göre anlamlı derecede yüksek düzeydedir. “Öğrenci merkezli” kaygı düzeyinde ise her ne kadar anlamlı farklılık bulunmasa da, ortalamalara göre, diğer liselerden mezun olan öğretmen adaylarının kaygı düzeyleri A.G.S.L. mezunu öğretmen adaylarından daha fazladır.

IV. Sonuç ve Öneriler

Araştırma sonucunda, görsel sanatlar öğretmeni adaylarının *ben merkezli kaygıları* taşıma düzeyi 35.11, *görev merkezli kaygıları* taşıma düzeyi ise 33.42 değerini vermektedir. *Öğrenci merkezli kaygılara* ilişkin elde edilen sonuç 35.35 düzeyindedir. Bu durum, görsel sanatlar öğretmeni adaylarının üç kaygı alanında da mesleki kaygı düzeylerinin düşük olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu sonuç, Sosyal Bilgiler, Fen Bilgisi, Sınıf Öğretmenliği ve Matematik öğretmenliği öğrencileriyle yürütülen ve bu öğretmen adaylarının kaygı düzeylerini ortaya koyan Saban ve arkadaşlarının (Saban ve diğerleri, 2004, 201- 202, 203, 204) yaptığı araştırmayla da benzerlikler göstermektedir.

Bayan öğretmen adaylarının “görev merkezli, öğrenci merkezli ve ben merkezli kaygıları” na dair ortalama puanları erkek öğretmen adaylarından daha yüksek düzeyde olmasına rağmen bu fark istatistiksel anlamda manidar değildir. Saban ve arkadaşları (2004), Tümerdem (2007) ve Taşğın (2006)’ın yapmış oldukları çalışmalarda bayan öğrencilerin her üç kaygı düzeyinin de erkek öğrencilerin kaygı düzeyinden yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Kaygı ile cinsiyet arasındaki ilişkilere yönelik araştırmalarda psikiyatrik örneklemeler alındığında, kadınlarda kaygı düzeyinin erkeklere oranla daha yüksek olduğu; öğrenci grupları ele alındığında ise cinsiyetler arasında bir farklılık olmadığı görülmüştür (Gençtan, 1993).

Görsel sanatlar öğretmen adaylarının ailelerinin sahip olduğu gelir düzeyi açısından düşük gelir düzeyine sahip olanların “görev merkezli, öğrenci merkezli ve ben merkezli kaygıları” na dair ortalama puanları yüksek gelir düzeyine sahip olanlarınkinden anlamlı derecede yüksektir. Ailesinin ekonomik durumu düşük ve orta olan öğrencilerin kaygı düzeylerinin yüksek olması; öğrencilerin ihtiyaçlarının yeterince karşılanamamış olması nedeniyle doyumsuzluk, eksiklik ve güvensizlik duyguları içinde olması ile açıklanabilir.

Görsel sanatlar öğretmen adaylarının mezun oldukları lise türüne göre iki gruba ayrılmıştır. İlk grupta A.G.S.L. mezunu öğretmen adayları, ikinci grupta ise diğer liselerden mezun öğretmen adaylarının verileri birleştirilmiştir. Diğer lise mezunu adayların “görev merkezli ve ben merkezli kaygıları” anlamlı derecede ikinci gruptan (A.G.S.L. mezunları) düşüktür. Ancak, öğrencilerin öğretmenlik mesleğine atanma süreci içinde olmaları, aynı zamanda, onları bu meslekte başarılı olup olmayacakları hususunda kaygılandırmaktadır. Bu durumda, göreve yeni başlayacak görsel sanatlar öğretmen adayları olarak öğrencilerin öğretmenlik görevini başarılı bir şekilde yerine getirip getiremeyeceklerine ilişkin kaygı düzeylerinin (görev – merkezli ve ben - merkezli kaygıların) yüksek olması çok doğaldır. Diğer lise mezunu öğretmen adaylarının kaygılarının düşük olmasının sebebi kendilerini bu soruna henüz uzak hissetmeleri olarak yorumlanabilir. Başka bir bakış açısı ile A.G.S.L. mezunu öğretmen adaylarının, tüm kaygı düzeylerindeki artış, daha lise döneminde bu mesleği bilinçli bir şekilde seçmeleri sonucunda sorumluluklarının farkına varmaları ile de açıklanabilir.

Araştırma sonucu elde edilen verilere genel olarak bakıldığında kaygı boyutlarının tümünde taşınan kaygı düzeyinin düşüklüğü dikkat çekmektedir. Görsel sanatlar öğretmenliği eğitiminde *kültürel biçimlenme, mesleki biçimlenme ve görsel sanatlar alanına özgü biçimlenmeye* dayalı bir program uygulanmaktadır. Uygulanmakta olan program, kültürel, mesleki ve alana özgü derslere dengeli biçimde yer vermiş görünmekle birlikte, görsel sanatlar alanının sanatsal hedeflerinin gereklerine uygun olarak yürütülen eğitim – öğretim süreci, özellikle mesleki biçimlenme hedeflerine yeterince ulaşamaması sonucunu doğurmaktadır. Büyük ölçüde *mesleki biçimlenmeyi* sorgulayan ölçme aracı ile ulaşılan bu sonuç, görsel sanatlar öğretmeni adaylarının *mesleki biçimlenme* bakımından donanımlarının gözden geçirilmesi gerektirdiğini düşündürmektedir.

Ayrıca öğrenciler arasında görsel sanatlar öğretmenliğini hedefleyenlerin dışında belli düzeyde de olsa yalnızca bir görsel sanatlar eğitimi almayı ve sadece bir lisans programını bitirmeyi hedefleyenlerin olduğu da bilinmektedir.

Bunun yanı sıra, örnekleme oluşturan görsel sanatlar öğretmeni adaylarının 4. sınıf öğrencisi olmalarına karşın kendilerini henüz bir görsel sanatlar öğretmeni olarak görmemeleri de, mesleğe ilişkin kaygı düzeylerinin düşük olmasını sağlamış olabilir. Bu nedenle, araştırmada elde edilen bulgular ışığında, henüz görsel sanatlar öğretmenliği deneyimi olmayan, gerçek öğrenme – öğretme ortamlarını öngörebilme yeterliği kazanmamış görsel sanatlar öğretmeni adaylarının görüşlerini yansıtmaması nedeniyle, mesleğin uygulanması sürecinde belli değişikliklere uğrayabileceği beklenmelidir. Sonuç olarak, bu yeterliliğin kazanılmasına dönük etkin bir mesleki eğitim sürecinin özellikle görsel sanatlar öğretmenliği uygulamalarına daha da ağırlıklı yer verecek biçimde planlanması yararlı olacaktır.

Araştırma sonuçları ışığında; Görsel sanatları öğretmeni adaylarının mesleki kaygılarına yönelik olarak, geliştirilebilecek bir ölçme aracı ile görsel sanatlar alanına ilişkin kaygı düzeylerinin ölçülmesinin ve benzer bir araştırmanın görsel sanatlar öğretmenleri ve resim-iş eğitimi anabilim dallarında görev yapan eğitim elemanları evreninde de yapılması önerilebilir.

Kaynakça

- ABACI, O. (2003). **Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Görsel Sanatlar Eğitimi**. (2. Baskı). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları
- ALİSİNAOĞLU, F., ULUTAŞ, İ. (2000). Çocuklarda kaygı ve bunu etkileyen etmenler. *Milli Eğitim Dergisi*, S. 145, s. 15-19, Ankara.
- ASLAN, G., (2009), Sınıf Öğretmenlerinin Yansıtıcı Düşünme Eğilimleri İle Sürekli Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yedi Tepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- BOZDAM, A., (2008), “Öğretmen Adaylarının Mesleki Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- BUYURGAN, S., (2007), “Eğitim Fakülteleri Resim-iş Eğitimi Ana Bilim Dalı Öğrencilerinin Aldıkları Eğitim-Öğretime Yönelik Görüş ve Beklentileri”, **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**, Güz, 5 (4), s. 657-677.
- BUYURGAN, S., BUYURGAN, U. (2001). **Sanat Eğitimi Ve Öğretimi**, (1. Basım), Dersal Yayıncılık, Ankara.
- DEVELİ, E. (2006). “Konya’da İlköğretim Okullarında Görev Yapan Beden Eğitimi Öğretmenlerin Sürekli Kaygı Durumlarının İncelenmesi”

- (*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*), Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Konya.
- FULLER, F. F. & PARSON, J.S., (1974), Concerns of Teachers: Recent Research on Two Assessment Instruments, (ERIC Document Reproduction Service No: ED 093 987).
- GENÇTAN, E., 1993, **Psikanaliz ve Sonrası**, Remzi Kitabevi, 5. Basım, Ankara.
- IŞIK, E., (1996), **Nevrozlar**, Kent Matbaası, Ankara.
- KOZACIOĞLU, G. ve EKBERZADE G. (1995). **Bireyden Topluma Ruh Sağlığı**, Alfa Yayınları, İstanbul.
- ÖZGÜVEN, İ.E. (1999). **Psikolojik Testler** . (Üçüncü Baskı), Pdrem Yayınları, Ankara.
- ÖZSOY, V. (2001). **Resim (Sanat) Eğitiminde Özel Öğretim Yöntemleri Ders Notları**. Ankara.
- ROGAN, J., BORİCH, G. & TAYLOR, H., (1992), Validation of The Stages of Concern Questionnaire. *Action in Teacher Education*, 14, (43–49).
- SABAN, A.; KORKMAZ; AKBAŞLI, S.(2004).”*Öğretmen Adaylarının Mesleki Kaygıları*”, **Eğitim Araştırmaları**, Yıl: 5, S.17, s: 198 –209, Ankara.
- TÜMERDEM, R., (2007) Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Fen-Edebiyat Fakültesi Kimya Son Sınıf Öğrencilerinin Kaygılarını Etkileyen Etmenler, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* www.e-sosder.com ISSN:1304-0278 Bahar, C.6 S.20 (32-45), Erişim tarihi:16.07.2007.
- ÜNALDI, Ü. E., ALAZ, A.,(2008), “Coğrafya Öğretmenliğinde Okuyan Öğretmen Adaylarının Mesleki Kaygı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”, **Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi** S. 26, s. 1 -13.
- VAROL, S., 1990, *Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Kaygılarını Etkileyen Etmenler*,(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal :Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- YURDAKUL, T. (2006). **Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Uygulamalı Sanatlar Eğitimi Bilim Dalı Seramik Eğitimi Anabilim Dalı Öğrencilerinin İşsizlik Kaygıları Üzerine Bir Araştırma**, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.